Golgotha

Irta Alexej Tolsztoj

TEREBÉLYES, nagy ember volt, — nagy élvező; étvágya robusztus, hahotája harsány. Jelentékeny feje, bölcsen büszke arca, természetes, laza eleganciája mindenütt utat nyitott neki. Irótársai tisztelték és sokat tanultak tőle. Olvasóinak mérhetetlen nagy tábora pedig 1945-ben bekövetkező halálakor azt a sok nagyszerű regényalakot, drámai hőst is elsiratták, akiknek ez a nagy alkotóművész már nem adhatott életet.

Tolsztoj Leóval csak szegről-végről rokon. Elszegényedett grófi családból származott. A volgaparti ház és birtok mindinkább gyérülő jövedelmét anyja írói tiszteletdíjaiból kellett pótolni, aki ismertnevű gyermekirónak számított. A fiatal gróf „hársligetek csöndjéből" került Pétervárra, ahol a könyvesmuzsikás gyermekévek természetes folytatásaként a forradalmak előtti orosz irodalmi élet ölelte magába.

Első írásai nem is törték át a gyermekemlékek gyöngédrózsaszínű üvegburkát. Egy megóvott ifjúság áhitatos hagyománytisztelete, a vidéki környezet levendulaillata lengi be ezeket a zsengéket. De izmosodó tehetsége hamarosan utat tör. „A vén hársak alatt„ címen kiadott regénye már a realista ábrázolóművészet legjobb eszközeivel nyúl a tehetséges, de tehetetlen orosz birtokosnemesség és kisvárosi polgárság egyhelyben topogó, tunya életének turgenyevi illúzióihoz.

Két világ időbeli határán, 1918-ban vesz búcsút multjától már a megértés humorával s a megbocsátás enyhe mélabújával Alexej Tolsztoj „Nikita gyermeksége" című mesteri kisregényében.

Hazájától is elbúcsúzott ekkor egy időre. De mindig és mindenhonnan — a párizsi fehér emigránsok ócskapiacáról is — hazanézett, hazavágyott. Külföldön, 1921-ben írta meg a „Golgotha" első kötetét (amelynek most megjelent magyar fordításából való az alább közölt részlet a regény elejéről, a második kötetet 1925-ben, a harmadikat 1941-ben fejezte be).

Monumentális mű ez, az orosz földön lezajlott világmegmozdító, korszakot jelentő társadalmi átalakulás első éveinek nagyvonalú emlékműve. Emberi sorsok kemény talapzatán nyugszik, onnan magasodik ki a felleges űrbe a láthatatlan főalak — az orosz nép géniusza. De az a mesteri ebben a regényben, az emeli a világirodalom legjelentősebb realista alkotásai mellé, hogy ezek az egyéni sorsok finoman fénylő, de eltéphetetlen szálakkal fonódnak bele a történelem komor szövedékébe. Két nővér — Dasa és Katja — lényének édes, gyümölcstelen bűbája

nő a regény során valami öntudatlan, acélos erővé, vonz egymás közelébe s tart össze két férfisorsot, hogy végül ezer zökkenőnbollatón át mind a négyen — mindegyik a maga módján, a maga testi-lelki adottságához képest megtalálja a helyét, életcélját az akkor már kibontakozó új társadalomban. Tövises út ez — 1913-tól 1921-ig, — különösen az értelmiség számára, de aki jóravaló, vállalja.

A regénytrilógia néhány mellékalakját a szerző később, a harmincas évek végén „Kenyér" című kisregényében is szerepelteti, kiemelve benne az orosz polgárháború eseményeiből Caricin, a későbbi Sztalingrád első hősi védelmét.

Alexej Tolsztoj volt az, aki saját korának eseményeire a történetírót kötelező tárgyilagossággal igyekezett reagálni s ugyancsak ő az, aki nagy elődének, Tolsztoj Leónak művészetét leginkább megközelíti abban a tekintetben is, hogy az elmúlt korok zűrzavaros hullámverésében a jellemábrázolás iránytűjével tájékozódik. Nagy Péter őnála kilép az olvasókönyvi sablon aranyozott gipszkeretéből és az izig-vérig orosz ember szemével néz ránk, akinek elhisszük, hogy „ablakot nyitott Európa felé". A Péter-regény csodálatosan szép, gazdag, ódon zamatú nyelvezete még a stíluskincsekben egyébként sem szűkölködő orosz irodalom számára is nagybecsű ajándék.

Alexej Tolsztoj, a drámaíró sokak szerint nem futhatta ki a formáját. Túlkorán halt meg. Rettenetes Iván alakjának dialektikus átértékelését, amivel több műfajban kísérletezett, ő maga sem tekintette még befejezett koncepciónak.

Befejezetlen maradt egész életműve, mert alkotó ereje delelőjén vitte el a rohamosan pusztító s gyógyíthatatlan rákbetegség. De maradandó értéket örökölt tőle az egész világ olvasótábora.

Molotov ő reá hivatkozott, mint a szovjetdemokrácia egyik iskolapéldájára: gróf volt, arisztokrata származású s mégis teljes mértékben megérdemelte a szeretetet és megbecsülést a dolgozók népétől, amely egyik legnagyobb íróművészét ünnepelte benne.

Moszkvában az a szép, régi utca, ahol lakott, most az ő nevét viseli.

AUGUSZTUS KÖZEPÉN Szmokovnyikovék Dásával együtt beköltöztek a városba, Panteleimov-utcai nagy lakásukba. Megint megkezdődtek a keddesti összejövetelek, a képtárlatok, a szenzációs premierek és botránypörök, az éjszakai kirándulások „Szamarkandba", a cigányokhoz. Újból megjelent a bonviván, akinek sikerült a gyógyforrások segítségével testsúlyá-

ból több mint tíz kilót leadni. S ezekhez a nyugtalan szórakozásokhoz hozzájárultak a rejtelmes, izgató és örvendetes híresztelések arról, hogy valami változás van készülőben.

Dása nem igen ért rá se érezni, se gondolkozni: délelőtt előadásra járt, délután sétálni ment a nővérével, este színház, hangverseny, vacsora, társaság — egyetlen nyugodt perce sem maradt.

Egy kedd este, vacsora után, amikor már a likőrnél tartottak, belépett Alexej Alexejevics Besszonov. Jekaterina Dimitrievna, amikor meglátta az ajtóban, mélyen elpirult. A társalgás megszakadt. Besszonov a díványra ült és Jekaterina Dimitrievna szolgálta fel neki a feketét.

Két ügyvéd, mind a kettő nagy barátja az irodalomnak, melléje ült, de Besszonov, hosszú, különös pillantást vetve a háziasszonyra, váratlanul arról kezdett beszélni, hogy művészet nincs, minden csak szemfényvesztés, fakírtudomány, mint amikor a majom kötélen kúszik az égbe.

... Költészet: — nincs. Meghalt régesrégen a művészet is. Az ember is. Oroszország: dögtest, dögkeselyűk lakmároznak rajta. És aki verset ír, pokolra kerül.

Csendes, tompa hangon beszélt. Halvány arcán két piros folt izzott. Puha gallérja összegyűrődött, ingmelle tele lett szivarhamuval. A kezében tartott csészéből a kávé a szőnyegre csurgott.

Az irodalom barátai nagy vitába fogtak, de Besszonov nem ügyelt rájuk és elsötétült szemmel nézett Jekaterina Dimitrievnára Aztán felkelt, odament hozzá és Dása hallotta, amint így szólt:

— Nehezen bírom az emberek társaságát. Engedje meg, hogy távozzam.

Kátya szerényen kérte: olvasna fel valamit. De ő csak a fejét rázta és búcsúzóban olyan soká szorongatta Jekaterina Dimitrievna kezét, hogy annak még a háta is belepirult.

Besszonov távozása után nagy vita indult meg. A férfiak egyhangúan kijelentették:

— Mindennek van határa, mégsem lehet ily nyiltan fütyülni társaságunkra.

Csirva, a kritikus, mindenkihez külön odament és ezt ismételgette:

— Uraim, ez az ember elitta az eszét...

A hölgyek ezzel szemben leszögezték: — Akár részeg Besszonov, akár csak egyszerűen különös hangulatban volt, bizonyos, hogy izgató ember, ezt mindenkinek el kell ismernie.

MÁSNAP DÁSA ebéd alatt azt mondta, hogy Besszonov egyike azoknak az „igazi őseredeti" embereknek, akiknek élményeiből, bűneiből, ízlésének utánzásából él például Kátya egész társasága is.

— Látod, Kátya, ez igen, egy ilyen emberbe tényleg bele lehet bolondulni... — mondta aztán elgondolkozva.

Nyikoláj Ivánovics felbőszült:

— Ugyan, Dása, neked egyszerűen a fejedbe szállt, hogy Besszonov híres ember.

Jekaterina Dimitrievna hallgatott. Besszonov pedig többé nem jelent meg Szmokovnyikovéknál. Azt beszélték, hogy folyton Csarodejeva öltözőjében ül. Kulicsek és pajtásai megnézték egy szerepében ezt a bizonyos Csarodejevát és csalódottan jelentették: sovány, mint egy deszka, az egész nő egy csomó csipkeszoknya és semmi több.

Dása egyszer egy tárlaton látta Besszonovot. Az ablaknál állt és közönyösen lapozgatott a katalógusban, előtte pedig, mintha csak panoptikumban gyönyörködnének, két nagy darab diáklány bámult rá megkövesedett mosollyal. Dása lassan haladt el mellette, de már a szomszéd teremben le kellett ülnie, hirtelen úgy elfáradt és úgy elszomorodott.

Ezekután megvette Besszonov fényképét és kitette az asztalára. Versei, három kis fehér kötet, eleinte valósággal mérgező hatást tettek rá: pár napig szinte magánkívül járt-kelt, mintha valami titkos gonoszságban volna bűnrészes. De amikor újra meg újra elolvasta, éppen ezt a beteges érzést kezdte élvezni, amely mintha azt sugdosta volna: feledj el mindent, jó így elernyedni, szélbe szórni azt, ami a legdrágább, áhítani azt, ami nincsen.

Besszonov miatt kezdett járni a „filozófiai estékre". A költő mindig későn érkezett oda, ritkán hallatta hangját, de olyankor Dása feldúltan jött haza és örült, ha otthon vendégség volt. Önszeretete hallgatott.

És ma egyedül kellett Szkrjabint vernie a zongorán. A hangok, mint jéggolyócskák, lassan gördültek szívébe, e feneketlen tó mélyére. Hullámgyűrűt vertek, apályt, dagályt keltettek és ott benn, a forró sötétségben izgatottan dörömbölt a szív, mintha most, most rögtön, ebben a pillanatban kellene történnie valami lehetetlennek.

Dása térdére ejtette kezét és felszegte fejét. A narancsszínű lámpaernyő halvány világánál a falakról fekete, duzzadt, darabos, meredtszemű arcok néztek rá, mint az őskáosz kísértetei, akik a teremtés első napján mohón leselkedtek az édenkert kapujánál.

— Bizony, tisztelt hölgy, rosszul megy nekünk — mondta Dása. Jobbról balra gyorsan végigskálázott a billentyűsorokon, halkan bezárta a zongorát, a japán dobozból cigarettát vett elő, rágyujtott, köhögött tőle és mindjárt el is oltotta a hamutartóban.

— Nyikoláj Ivánovics, hány óra? — kiáltotta Dása úgy, hogy hangja áthallatszott a négy szobán keresztül.

A dolgozószobában leesett valami, de senki sem felelt. Belépett a Nagymogul és a tükörbe pillantva jelentette hogy a vacsora az asztalon van.

Az ebédlőben Dása a virágváza elé ült és a hervadt szirmokat kezdte az asztalra morzsolgatni. A Mogul beadta a teát, hozzá hideg sültet és rántottát. Végre megjelent Nyikoláj Ivánovics is új kék öltönyében, de gallér nélkül. A haja fel volt borzolva, balra ferdült szakállán a divánpárna pelyheket hagyott.

Nyikoláj Ivánovics mogorván bólintott Dása felé, leült az asztal végére és magához húzva a rántottás serpenyőt, mohón enni kezdett.

Azután az asztal szélére könyökölt, nagy, szőrös öklével végigszántott arcán, merev pillantást vetett a lemorzsolt virágszirmokra és mély, csaknem természetellenes hangon megszólalt:

— A nővéred tegnap éjjel megcsalt engem.

Az ő édestestvére, Kátya, valami borzasztó, érthetetlen, fekete dolgot követett el. Tegnap éjszaka feje egy párnán feküdt, elfordulva mindentől, ami élő, ami meleg, ami hozzátartozik, a teste pedig elferdülten, legázoltan hevert ott... Ilyesminek érezte Dása azt, amit Nyikoláj Ivánovics csalásnak nevezett. S még hozzá Kátya nem is volt itthon. Mintha már nem is lett volna a világon.

Dása az első pillanatban egészen megdermedt. A szeme előtt sötét lett minden. Lélekzetét visszafojtva várta, hogy Nyikoláj Ivánovics sírva fakad vagy felüvölt. De a sógora egyetlen szóval sem mondott többet és csak a szalvétagyűrűt forgatta az ujja körül ide-oda. Dása nem mert az arcába nézni.

Hosszú hallgatás után a férfi nagy zörejjel eltolta a széket és visszament a szobájába.

— Főbelövi magát — gondolta Dása.

De semmi sem történt. Pillanatokra élesen beléje nyilalló sajnálkozással emlékezett vissza Dása, milyen nagy, szőrös volt a kéz az asztalon. Aztán elúszott ez is lelki szeme elől s már csak ezt ismételgette:

— Mit csináljak? Mit kellene tenni?

Zúgott a feje. Minden, de minden odavan. Minden rombadőlt.

A posztófüggöny mögül megjelent a Nagymogul a tálcával és Dása, rápillantva, hirtelen megértette, hogy ezentúl szó sem lehet többé holmi nagymogulokról. Könny öntötte el szemét, fogait összeszorította és beszaladt a szalonba.

Itt minden apróság elrendezése Kátya szerető kezére vallott. De Kátya lelke elköltözött innen s most az egész szoba elvadult, lakatlan lett. Dása a díványra ült. Pillantása elidőzött egy nemrég vásárolt festményen. S most látta és értette meg először, mit ábrázolt a kép.

Genyesen vörösszínű, meztelen nő volt rajta, olyan, mintha a bőre le volna nyúzva. Szája ferde s orra helyén csak egy háromszögű lyuk volt. A feje négyszögletes... ahhoz egy darab rongyot, igazi kelméből való rongyot ragasztott oda a művész. Lábai — tuskók. Kezében — virág. A többi rajta minden borzalmas. A legszörnyűbb volt az a sűketbarna sa-

rok, ahol a nő rútul szétvetett tagokkal ült. A kép címe: „Szerelem". Kátya a modern Vénusznak nevezte.

Hát ezért tetszett úgy Kátyának ez az átkozott nőszemély? Most aztán ő maga is ilyen... ül virággal a sarokban. Dása arccal a párnára dőlt s azt harapdálta, hogy ne kiabáljon. Végül sírva fakadt. Kis idő mulva Nyikoláj Ivánovics lépett a szalonba. Szétvetett lábbal, dühösen dörzsölgetve az öngyujtót, a zongorához ment és kalimpálni kezdett. Váratlanul a „Csizecske" nótája kerekedett ki az ujjai alól. Nyikoláj Ivánovics becsapta a zongorafedelet és így szólt:

— Ez, megjegyzem, előrelátható volt.

Dása magában többször megismételte ezt a mondatot; próbált rájönni, mit jelent. Hirtelen éles csengetés hallatszott az előszobából. Nyikoláj Ivánovics a szakállához kapott, de aztán levert hangon csak ennyit nyögött ki: Ó... ó... ó... s nem csinált semmit, csak gyorsan befordult a szobájába. A Nagymogul, mintha patkókon ügetne, végigkopogott a folyosón, Dása felugrott a dívánról, úgy vert a szíve, hogy egy pillanatra minden elsötétült előtte, aztán az előszobába szaladt.

Jekaterina Dimitrievna a hidegtől ügyetlen ujjal bontogatta prémsapkájának lila színű szalagját és félrehúzta orrocskáját. Hideg, rózsás arcát csókra nyujtotta, de mikor senki sem csókolta meg, megrázta a fejét, ledobta sapkáját és átható szürke szemmel tekintett Dására.

— Történt köztetek valami? Összevesztetek? — kérdezte mélyről jött hangján, amely olyan elbájolón kedves volt mindig.

Dása a Nyikoláj Ivánovics bélelt hócipőjére nézett, amit maguk közt „motorcsónaknak" hívtak és most olyan árván lézengett ott... A lány álla remegett.

— Nem, nem történt semmi, csak én... valahogy...

Jekaterina Dimitrievna lassan kigombolta mókusbundájának nagy gombjait, fedetlen válla egy mozdulatával kibujt belőle s most már csupa melegség, gyöngédség volt, de fáradtnak látszott. Mélyen le-

hajolt, hogy kigombolja bokavédőjét s felszólt Dásának:

— Tudod, amíg autót találtam, átázott a lábam.

Ekkor Dása, tovább is Nyikoláj Ivánovics hócipőit nézve, szigorún megszólalt:

— Kátya, hol voltál?

— Irodalmi vacsorán voltam, fiam, szavamra, azt sem tudom, kinek a tiszteletére rendezték. Mind egyforma. Halálosan elfáradtam, aludni akarok. — Bement az ebédlőbe. Kis bőrtáskáját az asztalra dobta és zsebkendőjével orrát törölgetve, megkérdezte: — Ki tépte szét a virágot? És hol van Nyikoláj Ivánovics?

Dása nem tudta, hányadán van: a testvére sehogy sem hasonlított egy romlott nőszemélyhez és nemcsak, hogy nem lett idegen, hanem ma valahogy különösen közelinek érezte, szinte szerette volna megsímogatni.

De aztán, ugyanazon a helyen kapargálva az asztalterítőt, ahol félórával ezelőtt Nyikoláj Ivánovics rántottát evett, mégis erőt vett magán és megszólalt:

— Kátya!

— Mi az, drágám?

— Mindent tudok.

— Mit tudsz? Mi történt, az Istenért?

Jekaterina Dimitrievna az asztalhoz ült, térdével érintve Dása lábait és kíváncsian nézett fel rá.

Dása így felelt:

— Nyikoláj Ivánovics nekem mindent elmondott.

És nem látta, milyen lett nővére arca, mi ment benne végbe.

Csend lett. Olyan szörnyű, hosszú csend, hogy meg lehetett halni azalatt. Utána Jekaterina Dimitrievna dühösen megszólalt:

— Micsoda szörnyűséget mondhatott rólam Nyikoláj Ivánovics?

— Kátya, te tudod.

— Nem, nem tudom.

Ugy ejtette ki a száján ezt a „nem tudom"-ot, mintha jégdarab lett volna.

Dása a lába elé borult:

— Szóval talán nem is igaz ? Kátya ! drágaságom, kedves, szép testvérem, mondd, úgy-e, hogy nem igaz ? — És Dása apró csókokkal becézte Kátya halványkékeres, gyöngédbőrű, illatosított kezét.

— Hát persze, hogy nem igaz — felelt Jekaterina Dimitrievna és fáradtan behunyta szemét. — Te meg itt mindjárt sírsz nekem. Holnapra vörös lesz a szemed és megdagad az orrod.

Magához emelte Dását és ajkával hosszan a lány hajára tapadt.

— Látod, milyen bolond vagyok — suttogta Dása hozzásimulva.

Ekkor a férfiszoba ajtajából Nyikoláj Ivánovics hangosan és tagoltan kiszólt :

— Hazudik !

A nővérek gyorsan arra fordultak, de az ajtó be volt téve. Jekaterina Dimitrievna ezt mondta :

— Eredj aludni, fiam. Én még bemegyek hozzá tisztázni a helyzetet. Nagy élvezet, mondhatom . . . Alig állok a lábamon.

Elkísérte Dását a szobájáig, szórakozottan megcsókolta, aztán visszament az ebédlőbe, magához vette kis táskáját, megigazította fésűjét és egy ujjal csendesen bekopogott :

— Nyikoláj, nyisd ki, légy szíves.

Semmi válasz. Baljós csend következett, aztán orrszipogás, aztán a kulcs megfordult a zárban és mikor Jekaterina Dimitrievna belépett, férje széles hátát látta, aki meg se fordulva, az íróasztalhoz ment, beült a bőrfotelbe, fogta az elefántcsont papírvágókést és erősen szétnyomta vele a könyvet, amit éppen olvasott : Wassermannak „A negyvenéves férfi" című regényét.

Mindezt úgy, mintha Jekaterina Dimitrievna nem is lett volna a szobában.

Az asszony a díván ra ült, eligazította lábán a szoknyát és zsebkendőjét visszatette táskájába, amely kis csattanással becsukódott. Erre Nyikoláj Ivánovics üstöke megrezzent.

— Csak egyet nem értek — szólalt meg a fele-

sége. — Gondolj rólam akármit, de kérlek, legalább Dását kíméld meg a szeszélyeidtől.

Erre a férj élénken megfordult a karosszékben, nyakát szakállastól kinyujtotta és a foga közül megszólalt:

— Képes vagy ezt az én szeszélyemnek nevezni?

— Nem értelek.

— Nagyszerű! Nem érted! De ahhoz értesz, hogy úgy viselkedjél, mint valami utcai nő.

Jekaterina Dimitrievna szája erre a szóra kinyílt egy cseppet. Ránézett férje verejtékesre vörösödött, eltorzult arcára és csendesen megszólalt:

— Mióta mersz velem tiszteletlenül beszélni, mondd?

— Legnagyobb sajnálatomra nem tudok más hangon beszélni. Egyszóval, szeretném tudni a részleteket.

— Micsoda részleteket?

— Ne hazudj a szemembe!

— Ja vagy úgy? — Jekaterina Dimitrievna utolsó erejét megfeszítve, lehúnyta nagy szemét. — Igen, tegnap mondtam valami effélét... Teljesen elfelejtettem.

— Tudni akarom, kivel történt a dolog?

— Tudom is én.

— Még egyszer mondom, ne hazudj...

— De nem hazudok. Eszembe sincs hazudni. Igen-igen, mondtam valamit. Az ember sok mindent mond mérgében. Mondtam és el is felejtettem.

E szavaknál Nyikoláj Ivánovics arca mintha kőből lett volna, de a szíve megdobbant és felujjongott örömében: „szóval csak rágalmazta magát, hála Istennek!"

Most viszont nyugodtan megengedhette magának, hogy úgy tegyen, mintha semmit sem hinne és kiönthette a lelkét.

Felállt a fotelből és a szőnyegen lépkedve s időnként a papírvágókéssel a levegőbe suhintva, beszélni kezdett arról, hogy a család szétzüllik, az erkölcsök elfajulnak... Beszélt a nő szent hivatásáról, ami mostanában már feledésbe megy, a nőről, aki gyermekeinek anyja, férjének segítőtársa. Üreslelkűnek

minősítette Jekaterina Dimitrievnát, azzal vádolta, hogy könnyelműen eltékozolja, amit ő véres verítékével előteremt. („Nem vérrel, hanem azzal, hogy a száját jártatja" — javította ki a nő.) Mi több, az idegeit áldozza érte. Szemére hányta, hogy szertelenül választja meg társaságát, hogy háztartása rendetlen, hogy ragaszkodik ehhez az idiótához, a Nagymogulhoz és azokhoz a borzalmas képekhez, „amiktől az ember gyomra felfordul a maga kispolgári szalonjában." Így mondta.

Egyszóval, Nyikoláj Ivánovics kiöntötte a lelkét, berekedt és elhallgatott. Jekaterina Dimitrievna így szólt:

— Nincs a világon utálatosabb a kövér és hisztérikus férfiaknál — ezzel felkelt és bement a hálószobába.

De Nyikoláj Ivánovics már meg sem sértődött e szavakra. Lassan levetkőzött, ruháját a szék támlájára akasztotta, felhúzta az órát és könnyű sóhajjal feküdt a friss ágyba, mely a bőrdívánon volt megvetve.

— Bizony nem szépen élünk. Át kell formálnunk egész életünket. Bizony, bizony — gondolta és felnyitotta a könyvet, hogy elalvás előtt lecsillapítsa idegeit. De nyomban le is tette és hallgatódzni kezdett. Csend volt a házban. Valaki kifujta az orrát és ettől a nesztől elszörult a szíve.

— Sír, szegény — gondolta. — Ejnye, ejnye, talán mégis többet mondtam a kelleténél.

És mikor emlékezetébe idézte az egész szóváltást és hogy Kátya hogyan ült ott és hallgatta őt, megsajnálta. Könyökére támaszkodott, már majdnem kimászott a takaró alól, de mintha egész testére egyszerre sok-sok nap fáradtsága nehezedett volna, lejtette fejét és elaludt.

Dása, mialatt csinos, tiszta kis szobájában levetkőzött, kivette hajából a fésűt, egyet rázott a fején, hogy valamennyi hajtű egyszerre kirepült, befeküdt fehér ágyába és állig betakarózva, erősen lehúnyta szemét:

— Istenem, de jó! Csak most nem gondolni semmire. Aludni!

Szemhéja alatt valami nevetséges pofa úszkált. Dása elmosolyodott, felhúzta térdét és átölelte párnáját. Sötét, édes álomba merült és hirtelen élesen vágott tudatába Kátya hangja:

— Hát persze, hogy nem igaz!

Dása kinyitotta szemét.

— De hiszen én egy hangot sem szóltam még Kátyának, csak kérdeztem: igaz vagy nem igaz? És ő mégis úgy felelt, mintha pontosan értené, miről van szó.

Mint az éles tű, úgy szúrt beléje a tudat: „Kátya félrevezetett." Aztán eszébe idézte beszélgetésük minden apró részletét. Kátya szavait, mozdulatait s Dása már tisztán látta: igen, nővére tényleg becsapta. Megrendült. Kátya megcsalta a férjét. Bűnözött, hűtlenül hazudott — de közben még bájosabb lett. Uj, különös, fáradt, gyöngéd báj áradt belőle. S úgy hazudik, hogy az embert magába bolondítja. De hiszen Kátya bűnt követett el! Érthetetlen!

Dása izgatott volt és teljesen kijött a sodrából. Vizet ivott, felgyujtotta, majd újra előltotta a lámpát, reggelig ébren hánykolódott ágyában s közben érezte, hogy nem képes Kátyát elítélni, de nem is tudja megérteni, amit elkövetett.

Jekaterina Dimitrievna sem húnyta le a szemét ezen az éjszakán. Erőtlenül feküdt a hátán, kezét kinyujtva a selyempaplanon és nem törölte le könnyeit. Sírt, mert zavart, tisztátalanságot érzett maga körül, sírt, mert nem tudott ezen változtatni, sírt, amiért ő már sohasem lehet olyan, mint Dása, olyan heves és szigorú és sírt azért is, mert Nyikoláj Ivánovics utcai nőnek nevezte és azt mondta az ő szalonjáról, hogy az kispolgári. Keservesen zokogott, mert Alexej Alexejevics Besszonov tegnap éjfélkor száguldó fiakkeren elvitte egy külvárosi szállodába és ott, anélkül, hogy ismerné, szeretné őt, anélkül, hogy sejtelme volna arról, ami az ő szívének becses és drága, undorító lassúsággal elvette őt magának, mint egy bábut, afféle rózsaszínű bábut, aminő a Morszkáján, a Madame Duclet párizsi divatszalonjának kirakatában van kitéve.

Fordította Lányi Sarolta